

tatem vel secundum rationem quantitatis continuæ, vel secundum rationem quantitatis discretæ. Sed neutro modo per peccatum diminuitur potentia vel virtus boni naturalis; quia sicut ante peccatum erat anima capax infiniti boni, quod Deus est, ita etiam post; similiter etiam sicut ante peccatum poterat in infinitis actus, ita etiam post; nec alicujus actus potentia ab ea auferitur, ad minus remota. Ergo diminutio boni per malum non attenditur secundum quantitatem virtutis: ergo nec infinitas virtutis consumptionem boni vel mali excludere potest.

3. Si dicatur, quod diminutio boni per malum, non est semper secundum eandem quantitatem, sed secundum eandem proportionem, sicut in diminutione continui; et ideo semper in infinitum diminuitur, nec ex toto auferitur; contra. Quandoque est diminutio secundum eandem proportionem, semper illud quod secundo auferitur, est minus eo quod primo auferebatur: quia si primo ablatum fuit tertium totius, secundo ablatum erit tertium residuum, et sic deinceps. Sed secundum malum non tollit minus de bono quam primum malum auferbat; quia potest esse malum tam magnum; nec bonum est fortius ad resistendum, sed debilius. Ergo non est diminutio boni per malum semper secundum eandem proportionem.

4. Præterea, ex hoc malum dicitur quod bonum corrumpit. Ergo quamdiu malum durat, continue corrumpit. Sed quod continue corrumpit, tandem ad non esse perducit; quia sicut nullius rei generatio est infinita, ita nec corruptio, cum tempus corruptionis cujuslibet rei temporis generationis ejus æquale sit, ut in 2 de Gener. (text. 38) dicitur. Ergo necessarium est quod bonum ex toto per malum tollatur.

5. Præterea, si malum diminuit bonum, aut illud bonum quod est ei subjectum, aut illud bonum quod est ei oppositum. Sed non illud quod est sibi subjectum, cum nullum accidens suum subjectum diminat. Ergo intelligitur diminui illud bonum quod sibi opponitur. Ergo cum illud bonum ex toto privet, quia opposita non possunt esse simul; videtur quod bonum quod per malum diminuitur, ex toto tollatur.

Sed contra, inter alia mala pejus est malum culpæ. Sed malum culpæ non ex toto tollit bonum: dicit enim Dionysius (in 4 cap. de div. Nomin.), quod bona naturalia in Angelis peccantibus integra permanserunt, cum tamen peccatum eorum sit gravissimum. Ergo malum non ex toto tollit bonum.

Præterea, Philosophus dicit (4 Ethic., cap. 13), quod malum, si sit integrum, seipsum destrueret. Sed malum quod ex toto tollit bonum, erit integrum malum. Ergo etiam seipsum destrueret. Sed quidquid seipsum destruit, impossibile est esse. Ergo impossibile est esse aliquid malum quod ex toto corruptat bonum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut ex dictis patet, malum per se acceptum privatio privatio est. Ad rationem autem cujuslibet privationis tria requiruntur; scilicet habitus oppositus, et subjectum tam habitus quam privationis, et habitus in subjecto ad receptionem habitus; et ideo triplex bonum potest considerari; scilicet bonum quod est perfectio opposita ipsi (1) malo, et subjectum illius

(1) Al. in malo.

perfectio et privationis oppositæ, et etiam ipsa habitus ad perfectionem illam; quæ cum sit quædam quasi inchoatio ejus, etiam bonum quoddam est: verbi gratia, malum culpæ habet pro subjecto ipsam naturam animæ, quæ bonum quoddam est, et pro opposito ipsam gratiam; et iterum animæ inest habitus quædam ad gratiam habendam. Sciendum est ergo, quod malum culpæ bonum gratiæ sibi oppositum ex toto tollit; de ipsa vero natura animæ, quæ est sibi subjectum, nihil auferitur; ipsam vero habitatem diminuit; et hoc est bonum nature quod ex culpa diminuitur. Diminutio autem hujus habitatis non est per subtractionem alicujus partis ejus; sicut enim qualitates et formæ non augentur per additionem, ut in 1 dictum est, dist. 17, sed per intensionem; ita etiam non diminuitur per subtractionem, sed per remissionem. Remissio autem hujusmodi habitatis, est secundum quod elongatur est ab actu, scilicet ab ipsa gratia; quanto enim potentia est magis propinqua actui, tanto completior est. Contingit autem istam habitatem in infinitum elongatiorem ab actu fieri; ita quod semper remanet habitus, eo quod quilibet actus peccati facit aliquam elongationem a gratia; unde semper remanet minor et minor habitus, et magis a gratia distans; et post primum peccatum non tollitur potentia ad secundum peccatum, immo est major pronitas; et ideo potest fieri major elongatio. Nunquam tamen habitus ad gratiam ex toto tollitur: quia habitus ista causatur ex principis nature, quæ principia, ut dictum est, culpa nec tollit nec minuit; et simile esset in naturalibus, si esset aliquis calor qui in infinitum posset calefacere, et plus et plus; semper tamen remaneret materia quæ ex natura sua haberet habitatem ad frigus, et eam nullo modo amitteret; sed tamen illa habitus semper fieret magis et magis longinqua ab actu.

Ad primum ergo dicendum, quod ista diminutio non fit per subtractionem, sed per elongationem ab actu, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod nihil subtrahitur de quantitate virtutis vel potentiæ, ita ut non sit post peccatum in potentia ad tantum bonum sicut ante, vel ad tot bona sicut prius; sed tamen per quodlibet peccatum elongatur potentia ab actu; et in hoc infinitatem habet, secundum quod in infinitum hoc fieri contingit, ut dictum est.

Tertium conceditur: quia illa solutio nihil valet.

Ad quartum dicendum, quod malum, id est ipsa privatio quæ est in subjecto aliquo, non corrumpit aliquid effective in subjecto illo, ut fiat consumptio continua, sicut humidum per calidum consumitur; sed corrumpit formaliter loquendo; id est, est ipsa corruptio qua corruptum est; et ideo ratio non procedit.

Ad quintum dicendum, quod illud bonum nature quod per peccatum diminuitur, est medium inter animam, quæ est subjectum culpæ, et gratiam, quæ est oppositum culpæ, scilicet ipsa habitus; quæ quidem radicatur in anima, et perficitur per gratiam; et ideo ex parte illa quæ accedit ad gratiam, opponitur culpæ, ratione cujus per culpam diminuitur, ut semper elongatur a gratia fiat; sed ex parte illa quæ in substantia animæ radicatur non opponitur culpæ, sed est subjectum ejus; et ideo semper manet in anima, quamdiu manet natura.

Expositio textus.

Manifestum est ex voluntate mala, tamquam ex arbore mala, fieri omnia opera mala. Hoc dicit ad excludendum quamdam objectionem ex verbis Domini exortam, Matth. 7. 18: *Non potest arbor bona malos fructus facere; ex quo videtur sequi quod res bona causa mali esse non possit.* — Sed dicendum, quod arbor est causa proxima fructus; causa vero prima in genere illo est vel sol vel terra; et causa prima est communis et bonis et malis arboribus, et bonis et malis fructibus; ideo ipsa natura voluntatis, sicut causa prima, est principium bonorum et malorum voluntatum, et bonorum et malorum exteriorum actuum, una et eadem; sed voluntas mala, quæ comparatur arbori, est causa mali actus exterioris proxima, qui comparatur fructui.

Ecce habes primum voluntatem boni mutabilis. Hoc non dicit, si angelus primus et homo non peccasset, quin alii sequentes peccare potuissent; sed quia ex illis primis peccatis sequentia consecuta (1) sunt.

Ubi autem bonum non est, non potest esse corruptio. Hoc non est intelligendum de bono quod per malum privatur, quia sic ratio sua non vale-

(1) Al. concomitata.

DISTINCTIO XXXV.

Quid sit peccatum.

Fost hoc videndum est, quid sit peccatum. Peccatum est, ut ait Augustinus, (contra Faustum, lib. 22, cap. 27), omne dictum vel factum vel concupitum quod fit contra legem Dei. Idem in libro de duabus Animabus (cap. 11): Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. In utraque assignatione de actuali peccato agitur, et mortali, non veniali. Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse voluntas mala, sive locutio et operatio prava, id est actus malus, tam interior quam exterior; ex altera vero ostenditur esse actus interior. Voluntas enim, ut in superioribus dictum est, motus animi est: actus ergo interior est. Ambrosius quoque in 1 lib. de Paradiso (cap. 8) ait: Quid est peccatum nisi praevaricatio legis divinae, et casus inobedientia praeceptorum? Ergo in praevaricante voluntatem et actus; alii neutrum dicentes, omnes actus consisteret peccatum praevaricationis, si interdicitio non fuisset. Non consistente autem peccato, non solum malitia, sed etiam virtus fortasse non esset. Quæ, nisi aliqua malitia fuisset semina, vel subsistere vel eminare non posset. Ecce praevaricationem legis et inobedientiam definit Ambrosius esse peccatum.

Diversorum sententias de peccato ponit.

Quo irca diversitas hujus verborum occasione, de peccato plurimi diversa senserunt. Alii enim dixerunt voluntatem malam tantum esse peccatum, et non actus exteriores; alii voluntatem et actus; alii neutrum dicentes, omnes actus esse bonos, et a Deo et ex Deo auctores esse; malum autem nihil esse, ut ait Augustinus super Joan. (cap. 1): Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, id est peccatum, quod nihil est, et nihil sunt homines cum peccant. Supra (1) etiam dixit Augustinus, quod malum est privatio boni, vel corruptio boni; qui etiam in lib. 85 Questionum (quaest. 6) ait: Summum malum nullum modum habet: caret enim omni bono. At modus aliquid boni est. Non igitur est, quia nulla

(1) Nempe dist. 51, §. 4, ubi ut ex Enchir., cap. 11, notatur (Ex edit. P. Nicolai).

ret: hoc enim bonum ante adventum mali est; sed post adventum mali non remanet: sed intelligitur de bono quod est subjectum mali, quod quidem corrumpitur, in quantum debita perfectione privatur. Quod si esse desideret, privari non posset; et ita nec corrumpi.

Naturalium sunt privatione bonorum. Hoc intelligendum est de bono naturali, vel ad quod natura est ordinata, sicut gratia vel virtus; vel de ipsis habitibus ad hæc bona. Si enim intelligeretur de bonis naturalibus quæ sunt de esse nature, vel naturam consequentes; sic falsum esset; quia talia bona post peccatum integra manent, ut Dionysius dicit (4 capite de divinis Nominibus).

Ita Dialecticorum regula deficit quæ dicunt, nulli rei duo simul inesse contraria. Quomodo deficiat, et quomodo non, dictum est. Sed secundum intellectum quo proponitur ut regula, nunquam deficit; quamvis aliquo modo deficiat in bono et malo, quo non deficit in aliis contrariis quæ speciales (1) formas designant, ut dictum est.

De ipsis rebus quibus homines mali sunt; id est de peccatis, quæ etiam, in quantum res sunt, bonitatem quamdam habent; sed in quantum deficiunt, mala sunt.

(1) Al. spirituales.

specie continetur; totumque hoc nomen mali, de specie privatione reportum est. Item in Degenstili, ecclesiasticis (1) (cap. 37), dicitur, malum vel malitiam non esse a Deo creatam, sed a diabolo inventam, qui et ipse homo creatus est. Idem etiam in lib. contra Manicheos (cap. 8), quod sit peccare ostendit, dicens: Peccare quid aliud est nisi in veritate præceptis, vel in ipsa veritate errare (2)? Quod si non voluntate faciunt peccatores, injuste judicantur. Quid igitur in hac tanta varietate tenendum? Quid dicendum?

Vera sententia de peccato hic proponitur.

Sane dici potest, et libere tradi debet, peccatum esse actum malum interiorem et exteriorem, scilicet malam cogitationem, intentionem, et operationem. Præcipue tamen in voluntate consistit peccatum, ex qua tanquam ex arbore mala procedunt opera mala tanquam fructus mali. Quidam autem diligenter verba Augustini attendentes quibus supra et in aliis Scripturæ locis utitur, non in dolo tradunt voluntatem malam et actus malos in quantum sunt, vel in quantum actus sunt, bona esse; in quantum vero mala sunt, peccata esse: qui voluntatem et actum quocumque bonum Dei naturam esse dicunt, in quantum actus est vel voluntas, et ex Deo auctore esse; in quantum vero inordinate et contra legem Dei fit, et fine debito caret, peccatum est: et ita, in quantum peccatum est, nihil est: nulla enim substantia est nullaque natura est.

Auctoritatibus probant, voluntates et actus omnes esse boni, in quantum sunt.

Quod autem voluntas omnis et actio bonum sit in quantum est, ex eo probant quod ait Augustinus in libro de 85 Questionibus (qu. 21): Deus tantummodo boni causa est. Quæcirca mali auctor non est: quia omnium quæ sunt, auctor est; quæ in quantum sunt, in quantum bona sunt.

(1) Non ipse tamen, sed Gennadius Massiliensis, ex quo et s. Thomas, quod. 12, art. 2, et in catena sua vere aurea super Matth. 1, refert (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Augustini textus, non stare, ut Nicolai refert.

Item prolans nihil casu fieri in mundo, ait in eodem lib. (quaest. 24): « Quisquam casu fit, temere fit, quidquid teneret fit, non fit Dei providentia. Si ergo casu fiunt aliqua in mundo, non providentia universus mundus administratur: si non providentia universus mundus administratur, alia qua natura vel substantia est, quae ad opus providentiae Dei non pertinet. Omne autem quod est, inquantum est, bonum est. Summum enim bonum est illud bonum cuius participatio sunt cetera bona; et omne quod mutabile est, non per se, sed boni illius participatione, inquantum est, bonum est: quod divinum etiam providentiam vocamus. Nihil igitur casu fit in mundo. » His testimoniis innuntiantur, ad ostendendum, omne quod est, inquantum est, bonum esse. Unde Augustinus in lib. 4 de Doctrina Christiana (cap. 52) ait: « Ille summe ac primitus bonus (1) est qui omnino immutabilis est; et cetera quae sunt, nisi ab illo esse non possunt; et tantum bona sunt, inquantum (2) acceperunt ut sint. » Ex praedictis colligitur atque inferitur, quia si mala voluntas et mala actio est, inquantum est, bona est. Sed quis est qui diffidit malum voluntatem esse et malam actionem? Mala igitur voluntas sine actio, inquantum est, bonum est; et inquantum voluntas est, vel actio, bonum similiter est; sed ex vitio mala est, quod vitium a Deo non est, neque aliquid est. Quod Augustinus notasse videtur in lib. de 85 Quaestionibus (quaest. 5), dicens: « Vitium est voluntatis, quo est homo deterior: quod vitium longe abest a voluntate Dei, ut ratio docet. » Ex hoc loco probant, voluntatem, inquantum vitiosa est, non esse a Deo; et inquantum vitiosa est, peccatum esse. Et peccatum est, ut dicitur, inquantum non habet ordinem nec finem debitum: et actio, inquantum ex malo procedit, et ordinem non habet, et in malum tendit.

A ia probatio, quod omnis actus, inquantum est, bonus est.

Item et aliter probant, omnem actum interiorem vel exteriorum, inquantum est, esse bonum: quia non esset actu malus, nisi esset res bona: quia non est aliqua res mala, nisi eadem res bona sit. Unde Augustinus in Enechir. (cap. 15): « Omnis natura bonum est, nec res aliqua mala esset, si res ipsa quae mala est, natura non esset. Non igitur potest esse malum nisi esset aliquid bonum. Quod cum dici videtur absurde, connexio tamen rationationis nos committit hoc dicere. » Ex praedictis testimoniis asserunt, omnes actus, inquantum sunt, esse res bonas; nec aliquid esse malum, id est peccatum, nisi idem quoque secundum aliquid bonum sit; et omnium quae sunt, inquantum sunt, Deum autorem praedicant; et ejus voluntate omnia esse quaecumque sunt, quae, inquantum sunt, naturae sunt.

Obiectio contra illos qui dicunt, omnes actus, inquantum sunt, esse bonos.

Quibus opponitur. Si omnia quae sunt, inquantum sunt, bona sunt, et naturae sunt; ergo adulterium et homicidium, et similia, inquantum sunt, bona sunt, et naturae sunt, et Deo volente fiunt. Quod si est, tunc illi qui faciunt illa, bona agunt; quod penitus absurdum est. His vero sic illi respondent. Dicunt equidem, adulterium, homicidium, et hujusmodi, non simpliciter actus denotare, sed actum vitiosum, vel actusque ipsos adulterii et homicidii, inquantum sunt, vel inquantum actus sunt, a Deo esse, et bonas naturas esse; sed non inquantum adulterium et homicidium sunt. Et ideo non sequi dicunt, si actus, qui homicidia et adulteria sunt, a Deo sunt, quod homicidia et adulteria a Deo sint.

Item aliter eis opponitur. Si aliquid non est malum quod non sit natura vel res bona; quomodo igitur peccata sunt, non credere in Deum, non ire ad Ecclesiam, et hujusmodi; cum ista non sint naturae, immo omnino non sint? Non est enim aliquid vel res aliqua, non ire ad Ecclesiam, vel non credere, et hujusmodi. Ad quod dicunt: His atque hujusmodi dictionibus, quae videntur privationes simpliciter notare, et nihil ponere, quia per negationem dicuntur, vere aliqua ponit, actusque per eas significari. Non credere enim in Christum, incredulitatem dicitur; et nomine incredulitatis, malum membris actum significari. Ita etiam cum dicitur: Non ire ad Ecclesiam, id est voluntatum est; non enim eum contempserit significatur, id est voluntatum est; non enim eum contempserit significatur, id est voluntatum est. Sicut igitur declinatio a malo quandoque aliquid ponit, scilicet voluntatem et propositum vitandi malum (non enim

potest esse bonum quod omnino nihil est) ita declinatio a bono, aliquid quod est significat, scilicet voluntatem et propositum mali; et secundum hoc vera est et generalis illa peccati mortalis descriptio quod supra posuit Augustinus.

Utrum malus actus, inquantum peccatum est, sit privatio vel corruptio boni.

Potest etiam quaeri ab eisdem; cum peccatum sit, ut supra dictum est, privatio vel corruptio boni; et omnis actus malus sit peccatum; utrum sit privatio vel corruptio boni inquantum peccatum est, vel non. Si enim inquantum peccatum est, corruptio boni est, cum corruptio vel privatio boni poena sit homini, inquantum igitur peccatum est, poena est. Quod si est, tunc inquantum peccatum est, bonum esse videtur, et a Deo esse. Si autem non inquantum peccatum est, corruptio boni est, quaeritur secundum quid corruptio sit. Si enim corruptio est, et non inquantum peccatum est; cum non sit nisi bonum, praeterquam in eo quod peccatum est, ergo inquantum bonum est, corruptio vel privatio boni est. Ad quod etiam ipsi dicunt, actum malum, non inquantum est, nec inquantum bonum est, esse privationem vel corruptionem boni, sed inquantum peccatum est; non tamen inquantum peccatum est, poena est, vel aliquid quod ex Deo sit. Ut enim ex verbis Augustini praemisissis colligitur, peccatum dicitur corruptio vel privatio active, non passive. Quia naturam bonam vel peccatum dicitur corruptio boni, quia naturam bonam quaecumque privat bono. Nam si privat aliquid bono, non nocet, ut supra (1) Augustinus ait. Nocet autem. Admit igitur bonum. Non autem nocet nisi inquantum peccatum est. Ergo inquantum peccatum est, privat bono. Itaque inquantum peccatum est, privatio est vel corruptio boni.

Quomodo inquantum peccatum est, possit corrumpere bonum, cum nihil sit.

Sed cum nihil sit, inquantum peccatum est; quomodo potest bonum corrumpere, vel adimere? Augustinus de hoc docet (2) in libro de natura Boni (cap. 20), dicens: « Abstinerere a cibo non est aliqua substantia; tamen substantia est corporis, si omnino abstinetur a cibo, languescit et frangitur. Sic non est substantia peccatum; eo tamen natura animae corrumpitur. »

Quid peccatum proprie corruptio animae est, et quomodo.

Peccatum vero, id est culpa, proprie animae corruptio est. Si autem quaeritur in quo possit corrumpi anima, in parabola illius qui incidit in latrones, qui cum spoliaverunt, et vulneraverunt, clarescit. Incidit enim homo in latrones, quando per peccatum in potestatem diaboli trahitur; et tunc per peccatum spoliatur gratis donis, id est virtutibus, et in naturalibus bonis vulneratur, quae sunt ratio, intellectus, memoria, et ingenium, et hujusmodi, quae per peccatum obtinebantur, et vitantur. Per peccatum etiam privatur illo bono cuius participatio cetera bona sunt: quo tanto magis privatur, quanto magis se ab eo elongat.

Quid sit homo se elongat a Deo, scilicet per dissimilitudinem quam facit peccatum.

Ab eo (5) autem se elongat (4); per peccatum, non loci distantia: quia ubique totus, et praesens est omnibus, et omnia in ipso sunt, ut ait Augustinus in lib. de 85 Quaestionibus (qu. 20), et ipse locus non est. Locus tamen Dei abusive dicitur templum Dei; non quod eo contineatur, sed quod et praesens sit, et inhabitans. Il autem anima mundi intelligitur. Per peccatum igitur non secundum locum aliquis longe fit a Deo: sed in eo (5) longe fit quod ab ejus similitudine recedit; et tanto longius, quanto fit dissimilior. Illa autem, ut ait Augustinus in lib. de 85 Quaestionibus (qu. 25), quae participatio similitudinis, sunt in Deo recipienti dissimilitudinem. At ipsa similitudo nullo modo ex aliqua parte potest esse dissimilis. Unde fit ut cum similitudo Patris Filii sit, ex nulla parte Patri possit esse dissimilis: cuius participatio similitudo sunt quaecumque Deo similia sunt, et illa possunt recipere dissimilitudinem. Nihil est autem quod hominem a

(1) Nempse dicitur, 54, §. 4; et ex Enechir., cap. 12 (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Nicolai in lib. de Natura et Gratia.

(3) Al. a Deo.

(4) Al. additur homo.

(5) Al. et in eo.

Deo dissimilem faciat, quemadmodum peccatum. Cum autem peccatum sit corruptio vel privatio boni, quae est in anima; est etiam privatio et corruptio boni corporis; sicut corpus hominis privatur (1) beneficio illius immortalitatis et impassibilitatis quam habuit ante peccatum.

An poena sit privatio boni.

Quaeri autem solet, utrum et poena sit privatio vel cor-

(1) Al. privatum.

Divisio textus.

Quia in peccato actuali duo considerantur, scilicet defectus, ex quo rationem mali habet, et substantia actus, secundum quam actuale peccatum dicitur; determinatio de peccato actuali, secundum quod habet rationem mali, hic incipit determinare de eo quantum ad substantiam actus, in qua defectus fundatur, secundum quem malum dicitur; et dividitur in partes duas: in prima determinat de peccato quantum ad actum; in secunda de potentia, quae est ad actum peccati, 44 distinct. Post praedicta consideratio dignum occurrit, utrum peccandi potentia sit nobis a Deo. Prima dividitur in duas: in prima determinat de peccato in generali; in secunda descendit ad peccatorum differentias, 42 distinct. Cum autem voluntas mala et operatio sint peccatum, quaeritur, utrum in eodem homine et circa eandem rem haec duo unum sint peccatum. Prima dividitur in duas: in prima determinat de actu peccati in generali. Sed quia actus peccati vel est interior voluntatis, vel est exterior operis; ideo in secunda parte descendit ad utrosque actus, 38 dist. Post praedicta de voluntate etque fine disserendum est. Prima dividitur in duas: in prima prosequitur opinionem quorundam dicentium, actus peccatorum a Deo esse; in secunda ponit opinionem contrariam, 37 dist. Sunt autem alii plurimi aliter longe de peccato et de actu sentientes. Prima dividitur in duas: in prima prosequitur opinionem eorum qui dicunt omnes actus ex Deo esse; in secunda ex incidenti, quia hoc disputatio mota exigebat, interponitur de comparatione (1) peccati ad poenam, utrum peccatum poena esse possit, 36 distinct. Sciendum est tamen quaedam sic esse peccata ut sint etiam poena peccatorum. Prima dividitur in tres: in prima ponit definitionem peccati; in secunda inducit diversas opiniones, ex datis descriptionibus occasionatas, ibi: Quae circa diversitatis hujusmodi verborum occasione de peccato plurimi diversa senserunt; in tertia prosequitur illam opinionem quod omnes actus a Deo sunt, ibi: Quaedam diligenter attendentes verba Augustini... non multo citius tradunt etc. Circa secundum duo facit: primum narrat diversas opiniones; secundo breviter dicit, quid de his tenendum sit, ibi: Sane dici potest. Tertia pars dividitur in partes tres: in prima ponitur opinio; in secunda ponitur opinionis confirmatio per rationes, ibi: Quod autem omnis voluntas et actio bonum sit, inquantum est, ex eo probant quod ait Augustinus etc.; in tertia ponitur responso ad ea quae in contrarium obijci possunt,

(1) Al. de operatione.

ruptio boni. Ad quod facile responderi potest, si praedicta ad memoriam revertatur. Diximus enim supra, privationem vel corruptionem boni accipi active vel passive, id est secundum efficientiam vel effectum. Ideoque privatio vel corruptio boni dicitur et peccatum; et poena: sed peccatum secundum efficientiam, quia privat vel corrumpit bonum; poena autem secundum effectum, id est secundum passionem, quae est effectus peccati. Aliud est enim poena, aliud culpa: alterum est Dei; id est poena; alterum diaboli vel hominis est, id est culpa.

ibi: Quibus opponitur. Si omnia quae sunt, inquantum sunt, bona sunt... ergo adulterium et homicidium... bona sunt... Circa secundum duas rationes ponit: prima accipitur ex ratione entis; secunda ex habitudine mali ad bonum, in quo necessario ut in subjecto malum consistit, ibi: Item aliter probant omnem actum interiorem vel exteriorum, inquantum est, esse bonum. Prima ratio talis est. Omne ens, inquantum ens, bonum est et a Deo est. Sed omnis actio est ens: ergo etc. Primo probat majorem; secundo proponit minorem, et inducit conclusionem, ibi: Ex praedictis colligitur atque inferitur etc.

Quibus opponitur. Si omnia etc. Hic excludit objectiones quae contra hanc opinionem possunt esse; et dividitur in tres, secundum tres objectiones: prima sumitur ex his actibus qui modo nominati in malum sonant, ut homicidium etc. Secunda ex omissionibus, quae actum habere non videntur, ibi: Item aliter eis opponitur; tertia ex comparatione poenae ad culpam, ibi: Etiam quaeri potest. Et dividitur in partes duas: in prima ponit objectionem, et solvit eam, ostendens quod aliter est corruptio boni culpa quam poena; in secunda movet quasdam quaestiones ex solutione occasionata, ibi: Sed cum nihil sit, inquantum peccatum est quomodo potest bonum corrumpere vel adimere? et circa hoc duo facit: primo inquit, quomodo culpa possit esse corruptio active; secundo quomodo poena sit corruptio passive, ibi: Quaeri autem solet utrum et poena sit privatio, vel corruptio boni. Circa primum tria facit: primo ostendit bonum, per quod malum culpae active corruptio dicitur; secundo ostendit ejus boni sit corruptio, ibi: Peccatum vero, id est culpa, proprie animae corruptio est; tertio exponit quoddam quod dixerat, scilicet qualiter aliquis a Deo elongetur, ibi: Ab eo se elongant per peccatum.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quinque: 1.º de divisione mali in culpam et poenam; 2.º de definitione culpa; 3.º si omnis culpa in actu consistit; 4.º si in actu interiori tantum, vel in exteriori; 5.º si culpa est corruptio potentiarum animae.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum malum dividatur sufficienter per malum culpae et poenae. — (1 p., qu. 48, art. 3; et de Malo, qu. 1, art. 4.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod

non sufficienter malum per culpam et poenam dividitur. Malum enim nihil aliud est quam defectus boni. Sed omne quod invenitur alio minus bonum, non est sine defectu alicujus boni. Ergo omne quod est minus bonum, est etiam malum. Sed omnia creata sunt minus bona. Cum ergo multae creaturae sint in quibus non est poena neque culpa, videtur quod malum non sufficienter per poenam et culpam dividatur.

2. Practerea, in illis quae non habent dominium sui actus, malum culpae esse non potest. In quibus autem culpa non est, nec poena est, quia poena culpae debetur. Cum ergo multa sint quae voluntatem non habent, et ita nec dominium sui actus, in quibus tamen est aliquid malum, ut in rebus insensibilibus patet; videtur quod malum non sufficienter per poenam et culpam dividatur.

3. Praeterea, Augustinus dicit (de moribus Manich., cap. 5), quod malum ideo dicitur quia nocet. Sed omne quod nocet, poena est. Ergo omne malum aliqua poena est. Ergo non convenienter aliquid malum contra poenam dividitur.

4. Si dicatur, quod poena nocet passive, sed culpa nocet active, contra. Passio est effectus illationis actionis. Si ergo poena est nocendum passivum, et culpa nocendum activum, omnis poena erit illatio quaedam culpae; et ita omnis qui poenam infert, culpam perpetrabit: quod haereticum est, quia sic ordo justitiae deperiret.

5. Praeterea, aliqua poena est quae tantum in negatione consistit; ut carentia visionis divinae. Sed passio non est tantum negatio, immo est aliquid ens positive dictum, cum sit unum de decem generibus. Ergo non omnis poena est nocendum passive dictum.

6. Practerea, quaedam culpae sunt in quibus nullus actus consistit, ut patet praecipue in culpa originali. Sed nihil nocet active nisi per actionem aliquam. Ergo non omnis culpa est nocendum activum.

Sed contra est quod Augustinus (1) dicit: *Omne malum nostrum est vel quod agimus, vel quod patimur*. Sed malum quod agimus culpa est, malum quod patimur, poena est. Ergo malum per culpam et poenam dividitur.

Solutio. Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, malum per se loquendo privatio quaedam est alicujus boni; bonum autem in perfectione et actu consistit; unde oportet secundum distinctionem perfectionum, distinctionem malorum esse. Est autem duplex actus vel perfectio; scilicet actus primus, et secundus. Actus primus est ipsa prima forma; actus secundus est operatio; et ideo ex privatione utriusque perfectionis diversae mali differentiae consurgunt. Si enim privetur aliqua forma vel perfectio alicujus rei naturalis, dicitur esse malum naturae; si autem privetur perfectio operationis, dicitur esse peccatum: quia ut 2 Physic. (text. 82) dicitur, peccatum est in his quae nata sunt finem consequi, cum non consequantur. Quaelibet autem res per suam operationem finem suum nata est consequi; unde oportet quod peccatum in operatione consistat, secundum quod non est directa ut finis ex-

(1) Colligitur ex lib. 1 de lib. Arbit., cap. 1, et contra Adimantum, cap. 26, ut et ex Fulgentio lib. de Fide ad Petrum, cap. 21. Ex edit. P. Nicolai.

git; secundum quod grammaticus non recte scribit, nec parat recte medicus potionem. Sed, ut in 5 Metaph. (text. 1) dicitur, bonum et malum quodam speciali modo est in his quae per electionem agunt, quae rationem finis cognoscunt, et finem sibi determinare possunt; et ideo peccatum in talibus quaedam speciale mali rationem accipit, ut scilicet peccatum in eis etiam culpa dicitur; unde peccatum in pluribus quam culpa est: quia ut ex 2 Physic. (ubi sup.) habetur, peccatum est et in his quae secundum naturam sunt, et in his quae sunt secundum artem; sed culpa non potest esse nisi in his quae per voluntatem sunt: nihil enim culpae rationem obtinet nisi quod vituperabile est; neque vituperium alicui debetur propter inordinatum actum, nisi ille actus suo dominio subiaceat. Habere autem dominium super suos actus, ut scilicet possit facere et non facere, voluntatis proprium est. Unde culpa super peccatum addit ut sit voluntatis actus. Similiter etiam malum naturae in electionem habentibus specialem quaedam rationem mali accipit, scilicet rationem poenae, in quantum voluntas defectui dissentit; unde omnis poena malum naturae est: dicit enim poena malum, ut Augustinus dicit (de moribus Manich., cap. 5); quia naturae bonae nocet, in quantum subtrahit sibi id per quod natura proficit, vel in suo esse naturali, ut eacitas, vel in naturae superadditis, ut subtractio gratiae, vel hujusmodi. Quidam tamen dicunt, quod etiam in brutis defectus rationis rationem poenae sortitur; sed melius videtur ut poena non sit, nisi ubi culpa esse potest. Et ita patet quod malum rationalis creaturae sufficienter et convenienter per poenam et culpam dividitur.

Ad primum ergo dicendum, quod nomen *defectus* potest sumi vel negative, vel privative. Si sumatur, negative, sic non omne quod habet defectum alicujus boni, continuo malum est: quia malum privatio est; unde non est nisi defectus ejus quod quis natus est et debet habere. Si autem privative, sic patet quod non omne quod caret aliquo bono defectum habet: non enim est defectus in lapide quod non videt. Unde patet quod ratio procedit ex aequivoocatione hujus nominis *defectus*.

Ad secundum dicendum, quod culpa et poena non sunt differentiae mali absolute sumpti, sed mali secundum quod est in habentibus electionem, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod nocere dicitur dupliciter; scilicet effective, et formaliter. Formaliter autem nocere dicitur ipsum nocendum, sive ipsa ademptio boni vel privatio, sicut albedo facit album: et sic omne quod nocet, poena est in his quae nata sunt poenam subire. Si autem sumatur effective, sic dicitur nocere id quod causat privationem alicujus perfectionis in re; et hoc modo culpa nocet, quia per actum deordinatum aufertur aliqua perfectio, scilicet gratia; et tamen ipsa privatio gratiae poena est; et hoc est quod Magister dicit, quod culpa est corruptio boni active: quia scilicet malum culpae consistit in defectu actus, secundum quod deficit a debito fine et debitis circumstantiis: et iste actus deficiens agit vel efficit in anima privationem gratiae; et ipsa privatio gratiae passive accepta, poena est.

Ad quartum dicendum, quod omnis poena quaedam corruptio est ab aliquo agente inducenda;

et quamvis culpa sit quid activum corruptionis, non tamen omne activum corruptionis culpa est; et ideo non oportet quod omnis qui poenam infert, culpam incurrat.

Ad quantum dicendum, quod passio potest sumi dupliciter; vel quantum ad naturam rei prout logicus et naturalis passionem considerat; et hoc modo non oportet omnem poenam passionem esse; sed quaedam poenam, scilicet poenam sensus: vel quantum ad modum significandi, pro ut Grammaticus considerat; et sic illud passive dicitur quod a verbo passivo derivatur; unde privatio qua aliquis privatur aliquo dicitur privatio passiva; et privatio qua aliquis privatur, dicitur privatio activa; et hoc modo sumendo passionem, omni poena est corruptio vel privatio passiva.

Ad sextum dicendum, quod non dicitur culpa corruptio activa quia in actu consistat, sed magis quia corruptionem agit; et ideo obiecto non procedit; contingit enim per id quod non est actus effici vel induci privationem passive dictam. Utrum tamen in omni culpa operatio requiratur, postea dicitur.

ARTICULUS II.

Utrum definitiones peccati hic posita, sint convenientes. — (1-2, qu. 81, art. 5.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum inconvenienter in proposito definiatur. Illud enim quod definitur, oportet aliquid esse: quia questio an est praecedat questionem quid est; et iterum omne quod definitur, essentiam habet, cum definitio essentiam rei significet. Sed secundum Augustinum (super Joan. cap. 1), peccatum nihil est, et nihil fiunt homines cum peccant. Ergo defini non potest.

2. Praeterea, definitio debet converti cum definito. Sed definitiones hic datae de peccato, non convenienter omni peccato, ut in littera dicitur. Ergo inconvenienter assignatae sunt.

3. Praeterea, in inferius quam peccatum: quia omne factum contra legem Dei est peccatum, sed non convertitur. Ergo inconvenienter assignatur descriptio ex posterioribus secundum naturam.

4. Praeterea, speciali virtuti speciale peccatum opponitur. Sed justitia est quaedam virtus specialis. Ergo peccatum non debet defini universaliter sumptum per oppositionem ad justitiam.

5. Praeterea, obedientia est quaedam specialis virtus. Sed obedientiae opponitur inobedientia. Ergo et inobedientia erit speciale peccatum. Cum ergo species in definitione generis poni non debeat, videtur quod inconvenienter peccatum universaliter sumptum, per inobedientiam definiatur.

Solutio. Respondeo (1), quod, sicut dictum est, peccatum dicitur malum quod in operatione consistit; unde ad rationem peccati duo concurrunt, scilicet actus, et ipse defectus, ex quo ratio mali incidit. Defectus autem ille qui causat rationem mali in peccato, ut dictum est, est defectus rectitudinis in actu, per quam dirigebatur in finem. Finis autem rationalis naturae ultimus quem prae-

cipue Theologus considerat, est ipsa beatus actus aeterna, ad quem finem lex divina nos dirigit sicut instruens, et justitia sicut in illum inclinans (1); et ideo peccatum tripliciter hic describitur. In prima enim descriptione tangitur substantia actus in ordine ad instrumenta quibus actus exercentur, cum dicitur: *Dictum, vel factum, vel conceptum*; et tangitur privatio illius dirigentis quod instruendo dirigit, scilicet legis, cum dicitur, (2) quod fit *contra Domini legem*. In secunda autem descriptione tangitur substantia actus ex parte objecti, in hoc quod dicitur: *Voluntas retinendi, vel consequendi*; et privatio illius dirigentis quod in finem inclinat per modum habitus, in hoc quod dicitur: *Quod justitia vetat*. In tertia autem descriptione tangitur illud quod est formale in peccato, ex quo rationem mali habet, scilicet privatio dirigentis in finem, in hoc quod dicitur, *Prave variatio legis divinae*; et deordinatio ab ipso fine, in hoc quod dicitur, *Caestium inobedientia praeceptorum*.

Ad primum ergo dicendum, quod secundum quod aliqua habent esse, possunt defini, ut in 7 Metaph. (text. 16) dicitur; unde quia ens per prius de substantia dicitur, quae perfecte rationem entis habet, ideo nil perfecte definitur nisi substantia: accidentia autem, sicut incomplete rationem entis participant, ita et definitionem absolutam non habent: quia in definitionibus eorum ponitur aliquid quod est extra genus eorum, scilicet subjectum ipsorum. Similiter etiam cum ens quodammodo dicitur de privationibus et negationibus, ut in 4 Metaph. (text. 2) dicitur, earum etiam potest esse aliquid modus definitionis incompletissimus, qui est quasi exponens nominis significationem, non essentiam indicans, quam nullam habet: non autem ita quod peccatum omnino sit privatio et negatio; sed quantum ad id solum ex quo formaliter rationem mali habet: et ideo ex parte illa definitur per privationem, ut patet ex omnibus descriptionibus in littera posit.

Ad secundum dicendum, quod peccatum non dicitur univoce de omnibus generibus peccatorum, sed per prius de peccato actuali mortali, a quo peccatum veniale deficit ex hoc quod non omnino a fine deordinat. Sed aliquo modo a fine retardat, ordinae ad finem salvato; unde deficit ex parte illa ex qua peccatum formaliter rationem mali habet. Originale autem deficit ab eo ex parte ipsius substantiae actus: actuale enim mortale est voluntarium voluntate propria illius in quo est; sed originale est voluntarium voluntate alterius; unde deficit ex parte illa ex qua peccatum habet rationem culpae. Et ideo non oportet quod definitio peccati in genere conveniat nisi illi peccato in quo perfecte ratio generis invenitur. Potest autem et definitio peccati in genere eis secundum quod convenire, sicut et ratio generis in eis per posterius invenitur.

Ad tertium dicendum, quod sicut aliquando utimur non veris differentiis loco verarum, propter earum occultationem, ut in 1 Post. (text. 53) dicitur; ita etiam loco veri generis potest poni aliquid per quod genus magis innosceat: et sic Augustinus intendens magis plane quam artificialiter loqui, genus peccati, quod est operatio, per istam

(1) Al. sicut instrumentum, et justitia sicut illum inclinans.
(2) Nicolai omittit quod fit.

(1) Nicolai ad illud dicendum.
S. Th. Opera omnia. V. 6.

circumlocutionem *dictum vel factum vel concupitum* significavit.

Ad quartum dicendum, quod iustitia non sumitur hic prout est specialis virtus, sed pro iustitia generali, quae est idem subiecto quod omnis virtus, ut in 4 Ethicor. (cap. 2) Philosophus dicit, differens a virtute solum ratione: quia virtus dicitur secundum quod ad actum dirigit; iustitia vero secundum quod rectitudini legis concordat, et secundum quod in bonum commune cedit.

Ad quintum dicendum, quod obedientia etiam quandoque sumitur ut specialis virtus, quando scilicet habet specialis ratio ad faciendum aliquid est auctoritas praecipiens; et huic opponitur inobedientia quae est speciale peccatum, quando scilicet aliquid praetermittit hoc quod est praeceptum, specialiter in contemptum praecipientis. Aliquando autem obedientia sumitur quasi omnem virtutem consequens: actus enim omnis virtutis in praecepto legis est; unde quicumque aliquem actum virtutis facit, obedit; et obedientiae opponitur inobedientia quae omne peccatum mortale consequitur; et hoc modo in obedientia hic in definitione peccati ponitur.

ARTICULUS III.

Utrum in omni peccato sit aliquis actus.

(1-2, qu. 12, art. 4.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod omne peccatum in actu consistat, etiam peccatum omissionis. Peccatum enim est *dictum vel factum vel concupitum contra legem Dei*, ut *dictum est*. Sed in hoc quod dicitur: *Dictum vel factum vel concupitum*, tangitur aliquis actus. Ergo etiam peccatum omissionis in aliquo actu consistit.

2. Praeterea, omne peccatum vel est originale vel actuale. Sed ommissio non est originale peccatum: quia originale aequaliter in omnes transit qui per concupiscentiam generantur, non autem in omnibus est peccatum omissionis. Ergo oportet quod sit actuale. Sed actuale ab actu dicitur. Ergo omissionis peccatum aliquem actum significat.

3. Praeterea, quicumque se habet similiter nunc et prius, non magis nunc quam prius peccat. Sed aliquis qui nihil agit, similiter se habet nunc et prius. Si ergo aliquando talis peccat continue, dum actum illum non agit videtur peccare. Hoc autem inconveniens est, quia sic peccatum omissionis quodlibet gravissimum esset. Ergo peccatum omissionis non est, si aliquis omnino nihil agit; sed oportet quod sit in eo aliquis actus.

4. Praeterea, demeritum opponitur merito. Sed meritum non potest esse nisi per actum. Cum ergo opposita ad idem genus reducantur, videtur quod omne peccatum et demeritum in actu aliquo consistat.

5. Praeterea, Augustinus dicit (de vera Relig., cap. 1), quod omne peccatum est voluntarium. Si ergo ommissio est peccatum, videtur quod saltem actum voluntatis in ea esse oportet.

6. Praeterea, sicut supra dictum est, malum esse non posset, nisi esset bonum, in quo malum consideret. Sed ubi nullus est actus, non invenitur aliquid bonum, in quo deformitas peccati fundatur. Ergo videtur quod non possit esse aliquid peccatum in quo non sit aliquis actus.

Sed contra, Ambrosius dicit in littera (ex lib.

1 de Parad., cap. 8): *Peccatum est praevicatio legis divinae, et caelestium inobedientia praeceptorum* (1).

Praeterea, praeceptorum quaedam sunt affirmativa, quaedam negativa. Cum ergo aliquis nihil agendo inobediens divinis praeceptis affirmativis existat, videtur quod peccatum omissionis possit esse ubi non est aliquis actus.

Praeterea, nihil juste punitur nisi peccatum. Sed ei qui non facit quod praeceptum est sibi, etiamsi nullum actum faciat, juste poena infligitur. Ergo etsi nullum actum agat aliquis, nihilominus omittendo peccat.

Solutio. Respondeo dicendum, quod omne peccatum oportet aliquo modo in actu consistere, non tamen eodem modo. Peccatum enim originale sicut rationem culpae habet ex hoc quod voluntarium est, non quidem voluntate propria, sed voluntate alterius: ita etiam rationem peccati habet ex hoc quod per actum alterius inductum est. Sed peccata actualia etiam in actu proprio illius in quo sunt consistunt; et hoc quidem planum est in his qui per commissionem peccant. Utrum autem in peccato omissionis sit aliquis actus a potentia elicitus, super hoc duplex opinio est. Quidam enim dicunt quod in peccato omissionis semper oportet aliquem actum esse, per quem aliquis retardatur ab expletionem mandati vel praecepti, sive interiorum voluntatis, ut cum aliquis vult praecepto non obedire; sive exteriorum, ut cum aliquis facit aliquem actum per quem ab expletionem praecepti impeditur; et ponitur exemplum de illo qui nimis vigilat, et non potest surgere hora debita. Sed ista opinio non videtur necessitatem habere: cum enim voluntas libera sit, nec ad aliquid faciendum vel non faciendum determinetur; potest hoc modo praetermittere aliquid quod eius contrarium non velit, nec de eius contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio quod sit per se impedimentum eius quod facere tenetur; etsi enim aliquid velit quod, quantum est in se, non est impedimentum expletionis praecepti, sicut oppositum, constat quod ex hoc quod vult illud, non peccat; quia illud potest esse secundum se licitum; sed peccat in eo quod praetermittit id quod facere debet. Ergo constat quod ille actus vel exterior vel interior per accidens ad peccatum omissionis pertinet; et ita in eo deformitas omissionis non fundatur: nec iterum in actu contrario praecepti: quia positum est quod talis actus non sit, cum voluntas possit in neutrum oppositorum ferri, sicut etiam Deus nec vult mala fieri, nec vult mala non fieri. Nec aliquid dubium est quod aliquo sic se habente per omissionem peccat, quia iuste punitur ex hoc quod praeceptum non implet; unde patet quod peccatum omissionis in sola negatione actus debiti consistit. Et haec est alia opinio. Sed quia opposita in idem genus reducantur, ideo ommissio actus peccati rationem consequitur ex eo quod voluntaria est; sicut et actus voluntarius rationem peccati et culpae habet; et huic etiam consonant verba Philosophi in 3 Ethic. (cap. 1), ubi ostendit negligentiam sciendi vel

(1) Haec ad huius loci marginem notat Nicolai. Suppleri autem, vel subsumi oportet. Sed praevicatio vel inobedientia sonant negationem actus, et non includunt actum aliquem positivum. Ergo non in omni peccato debet esse aliquis actus.

ARTICULUS IV.

Utrum in actu exteriori sit peccatum.

(1-2, qu. 20, art. 1.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod peccatum non consistat in actu exteriori. Quia, ut in lib. de Somn. et Vigil. (cap. 1) dicitur, cuius est potentia, ejus est actus; et eadem ratione cuius est habitus, ejus est actus. Sed habitus virtutis vel vitii non est in corpore, sed in anima. Ergo nec actus peccati erit actus corporis, sed animae.

2. Praeterea, ei qui vitare peccatum non potest, peccatum non est imputandum. Sed sicut gladius non potest vitare quin occidat, motus ab homine; ita etiam manus vel aliquid membrum non potest vitare quin actum exequatur quem voluntas imperat. Ergo peccatum in actu exteriori membrorum non consistit.

3. Praeterea, actus voluntatis medius est inter actum intellectus, scilicet cogitationem, et actum exteriorum membrorum; et magis unitur voluntas intellectui quam etiam ipsis membris. Sed cogitatio pure speculativa de aliquo, quantumcumque malo, non est peccatum. Ergo multo minus in exteriori actu peccatum erit.

4. Praeterea, illud quo posito vel remoto, nihilominus est peccatum, non videtur in se deformitatem peccati continere. Sed sive sit actus exterior, sive non, dummodo adsit voluntas completa aliquid malum perpetrandi, peccatum perficitur, et imputatur ad mortem. Ergo actus exterior deformitatem non continet.

5. Praeterea, illud quod est tantum ad manifestationem bonitatis vel malitiae, non videtur per se actus malitiae vel virtutis esse. Sed ut in 10 Ethic. (cap. 6) Philosophus innuere videtur, exteriores actus sunt tantum ad manifestationem virtutis, et eadem ratione sunt ad manifestationem vitii. Ergo in actibus exterioribus non consistit peccatum.

Sed contra, servare peccato est peccare. Sed membra exteriora peccato servare dicuntur: ad Rom. 6, 19: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem*. Ergo in actu exteriori membrorum peccatum consistit.

Praeterea, nihil prohibetur lege divina nisi peccatum. Sed lex divina non tantum prohibet actus interiores, sed etiam exteriores; adeo ut de his etiam diversa praecepta dentur, ut patet Exod. 20, 14 et 17: *Non moechaberis, et non concupisces uxorem etc.* Ergo non solum in actu interiori sed exteriori peccatum consistit.

Solutio. Respondeo dicendum, quod in omnibus agentibus ordinatis hoc commune est quod id quod est motum ab alio, sicut instrumentum a proprio agente, in actu suo consequitur conditionem primi agentis quantum potest. Cum ergo in omnibus actibus hominis principalitatem obtineat voluntas, eo quod ipsa tanquam liberrima omnes potentias in actus suos inclinet, oportet quod in actibus humanis conditio voluntatis salvetur, in his videlicet qui ad imperium voluntatis fiunt; et inde est quod cum voluntas sit proprium ut dominium sui actus habeat, hoc etiam in ceteris quae a voluntate sunt mota, invenitur, secundum quod ejus conditionem

faciendi aliquid, iuste a legibus puniri, ex hoc quod sicut in potestate hominis est facere aliquid, ita et non facere; unde sicut pro eo quod indebitum facit, iuste punitur, ita pro eo quod indebitum dimittit.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est, opposita reducantur in idem genus in quo vel utrumque est per se, ut patet in contrariis et relativis; vel unum est per se, et alterum per reductionem, ut patet in privatione et habitu, et affirmatione et negatione; unde habitum est in 28 distinct. 1 libri ab Augustino, quod in eodem genere est genitus et non genitus; et ideo in dicto excluditur etiam ommissio dicti, et in facto ommissio facti, et sic de aliis. Non enim hoc habet dictum in quantum est affirmativum dictum, ut sit peccatum; sed in quantum est in voluntatis potestate, a rectitudine finis exiens. In hoc autem convenit cum dicto affirmativo etiam non dicere, quod similiter est in potestate voluntatis, et a recto ordine exiens finis.

Ad secundum dicendum, quod peccatum omissionis non est peccatum originale, sed actuale; nec dicitur actuale quasi in aliquo actu existat, sed quia ad genus actus reducitur cuius negatio est; sicut Augustinus ingenitum in genere relationis ponit, ut habitum est in 1 libro, dist. 28; et iterum sicut actus est in potestate voluntatis, ita et negatio ejus.

Ad tertium dicendum, quod ommissio non est peccatum nisi secundum quod praecepto affirmativo opponitur. Praeceptum autem affirmativum obligat semper, sed non ad semper, sed ad aliquod tempus determinatum; et ideo in illo tempore tantum ad quod praeceptum affirmativum obligat aliquis reus omissionis tenetur.

Ad quartum dicendum, quod malum pluribus modis contingere potest quam bonum, ut patet per Dionysium ex 4 cap. de divin. Nomin., et Philosophum in 2 Ethic. (cap. 7): non enim bonum consistit (1), nisi omnia quae ad perfectionem rei exiguntur, conveniant; quodcumque autem eorum subtrahatur, ratio mali incidit; et ideo meritum, quod est quasi quoddam iter in finem beatitudinis, esse non potest, nisi sit operatio, et operationis rectitudo; sed sive desit rectitudo in ipsa operatione, sive desit ipsa operatio, erit demeritum, quod est recessus a fine: quod etiam patet in corporalibus: quia locum corporalem nihil acquirit nisi per motum ordinatum in locum illum: potest autem locum illum amittere quod est extra proprium locum, dupliciter: sive non moveatur, sed quiescat; sive moveatur motu indebito.

Ad quintum dicendum, quod ommissio est voluntaria non quasi actu voluntatis in ipsam transeunt; sed quia in voluntatis potestate est actum non facere, sicut et facere: et ideo sicut actus dicitur voluntarius, quia est in potestate voluntatis, ita et ommissio actus.

Ad sextum dicendum, quod oportet quod malum semper in bono subsistat; non tamen oportet quod illud bonum in quo malum subsistit, sit actus; et ideo dico, quod malum omissionis non fundatur in aliquo actu, sed in potentia, quae actum producere potest.

(1) Al. consisteret.

consequi possunt: potest enim intellectus considerare et non considerare, prout a voluntate est motus; et similiter est de concupiscibili; et hoc usque ad actus exterioris motivae virtutis extenditur, ut possit homo ambulare vel non ambulare, loqui vel non loqui, et sic deinceps. Sed quia in hoc consistit ratio meriti et demeriti, laudis et vituperii, quod id bonum vel malum quod agitur, in potestate agentis est; inde est quod actus voluntatis primo rationem peccati et culpae habet, et consequenter alii actus a voluntate imperati: et hoc modo etiam in actibus exterioribus deformitas culpae consistit. Sed quia actus semper attribuitur primo agenti potius quam instrumento, sicut seare artificii potius quam serrae; ideo quidam considerantes, quod actus a voluntate imperati non habent rationem culpae nisi a voluntate, dixerunt, peccatum tantum in actu voluntatis interiori esse: alii vero considerantes tam illud in quo primo est ratio culpae, quam illud in quo secundo est, dixerunt, tam actus interiores quam exteriores peccata esse: et utrique considerabant peccatum non solum quantum ad illud quod est formale in ipso, unde rationem mali habet, scilicet aversionem, sed etiam quantum ad conversionem, quae est materiale in peccato. Sed quidam considerantes solum illud quod formale est in peccato, scilicet defectum, unde rationem mali habet, dixerunt, neque actus interiores neque exteriores peccata esse. Inter quas verior est opinio quae dicit, quod in utroque sit peccatum: quia plenam considerationem peccati habuit ista opinio, considerans peccatum quantum ad id quod est formale in eo, et quantum ad id quod est materiale; non solum quod primo deformitatem peccati continet, sed etiam quod secundo.

Ad primum ergo dicendum, quod ex habitu virtutis et vitii informatur substantia actus; unde oportet habitum virtutis et vitii esse in ratione, ex qua ratio culpae et meriti procedit: et non in corpore, quod substantiam actus exequendo ministrat. Vel dicendum, quod actus exterior non immediate procedit ab habitu, sed mediante actu interiori: et ideo sequitur quod in actu exteriori non sit primo ratio peccati, sed non sequitur quod nullo modo.

Ad secundum dicendum, quod perire non est actus motus, sed est actus hominis per manum: actus enim individuum sunt: et ideo culpa manus non imputatur, sed homini, propter actum quem per manum excrevit, qui ab eo vitari potuit.

Ad tertium dicendum, quod virtus prioris est in posteriori, sed non convertitur. Cognitio autem speculativa praecedit actum voluntatis, qui est de actu exteriori: sed actus exterior sequitur actum interiorum voluntatis: et ideo ratio culpae, quae primo in actu voluntatis est, transit ex voluntate in actum exteriorem, qui sequitur, non autem in actum cognitionis, qui praecedit.

Ad quartum dicendum, quod primum non dependet ex posteriori, sed a primo causatur posterior: et quia actus voluntatis primo rationem culpae habet, ideo etiam exteriori actu cessante, ratio culpae in actu voluntatis manet. Non autem sequitur ex hoc quod rationem culpae non possit in exteriorem actum producere (1).

Ad quintum dicendum, quod per actus exteriores manifestantur interiores, sicut causae per effe-

(1) Al. perducere.

ctus; unde sicut effectus participant similitudinem suarum causarum quantum possunt; ita etiam actus exteriores rationem culpae consequuntur, quae primo in actibus interioribus invenitur.

ARTICULUS V.

Utrum potentiae animae aliquoties corrumpantur per peccatum. — (De Malo, qu. 2, art. 5.)

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod per peccatum nulla corruptio in potentia animae fiat. Primo per illud quod dicit Dionysius (4 cap. de div. Nom.), quod data naturalia in Angelis peccantibus integra manent. Sed quod corrumpitur, non est integrum. Cum ergo peccatum hominis non sit majus peccato Angelis, videtur quod etiam in nobis nulla corruptio potentiarum naturalium per peccatum fiat.

2. Praeterea, illud quod corrumpitur, non manet idem specie. Sed homo post peccatum est idem specie qui et ante peccatum fuit. Ergo per peccatum in nullo corrumpitur.

3. Praeterea, nihil corrumpitur nisi per suum contrarium. Sed, ut in 1 Physic. (text. 67) dicitur, subjectum neutri oppositorum contrarium est. Cum ergo potentia animae sit subjectum culpae et virtutis, videtur quod per culpam non corrumpatur.

4. Praeterea, nihil agit ad sui corruptionem. Sed causa peccati est ipsa anima per potentiam naturalem. Ergo peccatum non corrumpit potentiam naturalem animae.

5. Praeterea, nulla potentia corrumpitur per hoc quod in actum reducit. Sed potentia naturalis peccando reducit in aliquem actum in quem erat in potentia. Ergo per peccatum non corrumpitur, sed perficitur.

6. Praeterea, si per peccatum anima corrumpitur, aut ergo quantum ad esse primum, aut quantum ad esse secundum. Non quantum ad esse primum, quia sic statim homo peccando esse desineret. Si quantum ad esse secundum, hoc totum tollitur per primum peccatum, quod gratiam subtrahit: ergo sequens peccatum nihil in anima corrumpit; et sic non erit commune omni peccato corrumpere naturales potentias animae.

Sed contra, nihil efficitur aliud nisi per hoc quod corruptum est. Sed in 9 Ethic. (cap. 5) Philosophus, quod homo per actum vitii efficitur non solum alter, sed alius. Ergo peccatum naturam animae corrumpit.

Praeterea, perfectioni opponitur corruptio. Sed Philosophus dicit (1), quod homo acquirens virtutem non dicitur alterari, sed perfici. Ergo cum peccatum virtuti opponatur, videtur quod homo peccando non alteretur, sed magis corrumpatur.

Solutio. Respondeo dicendum, quod quando aliquid est in potentia ad diversa, hoc contingit dupliciter. Uno modo sic quod utrumque eorum ad quod est in potentia, aequaliter sit debitum ei et perfectivum naturae ipsius; sicut patet in corpore caelesti, in quo renoventur diversi situs, quo-

(1) 7 Physic. Quod subjungitur ut ex 7 Phys. et ibi text. 17 ac deinceps habetur, prius male in ms. ex 3 Physic. et in Goth. ex 7 Ethic. indicatur; nec melius hic 2 Ethic. et ad marginem; cap. 3, sive Graec. lat. 4, ubi tantum dicitur, quod per virtutes et vitia non movetur, sed quoddammodo disponitur (Ex edit. P. Nicolai).

ram unus non est sibi magis debitus quam alius; et ideo quando acquirit aliquem situm de illis pluribus, non simpliciter dicitur perfici, nec quando amittit, corrumpi: quia amittendo unum, acquirit alium aequivalentem; et ideo in tali amissione non est malum: quia supra orbem lunae malum consistens in defectu naturali, esse non potest: et quasi simile est in corpore, quod est potentia album et nigrum; et ideo in acquisitione et amissione talium, proprie est transmutatio, non autem simpliciter perfectio vel corruptio. Alio modo sic quod alterum eorum simpliciter est debitum ei quod est in potentia ad utrumque, et alterum est indebitum ei: et tunc acquisitio illius quod est debitum sibi dicitur perfectio ejus, et amissio dicitur corruptio. Verbi gratia, potentia animae est in potentia ad habitum virtutis et vitii: sed habitus virtutis est debitus sibi, quia per eum ordinatur in finem proprium; habitus autem vitiosus est indebitus sibi, quia per eum discedit a rectitudine finis proprii; et ideo quando aliquis acquirit virtutem, non dicitur simpliciter esse alteratus, sed magis perfectus, ut in 7 Physic. (a text. 16 usque ad 20) dicitur; et e contra quando habitus vitii in eo acquiritur, dicitur corrumpi, quasi mutatus (1) ab eo quod est sibi conveniens secundum naturam, in id quod est sibi non conveniens, ut quodammodo in aliam naturam transeat: quia in conditionem et proprietatem alterius naturae mutatur; sicut qui iracundus efficitur, transit in proprietatem canis; et ideo Boetius dicit (de Consol., lib. 4 pros. 3), quod homines dum peccant, naturam hominis quodammodo amittunt, et sic quaedam bruta, animalia fiunt. Homo enim, est illud quod est, per rationem; ultima vero perfectio in brutis est secundum partem sensibilem; unde quando homo ab eo quod est conveniens secundum rationem, transit in id quod parti sensitivae convenit, mutatur a conditione humana in conditionem brutalem; et per hunc modum peccatum vel culpa, quod in actu consistit, dicitur corrumpere animam vel potentias, secundum scilicet quod pervertit eam ab ordine rationis per quem in debitum finem dirigebatur.

Ad primum ergo dicendum, quod perfectiones naturales possunt considerari dupliciter: vel quantum ad esse primum, et sic per peccatum non corrumpuntur: manet enim et intellectus et voluntas et omnia huiusmodi: vel quantum ad ordinem quo in finem ordinantur; et sic per peccatum corrumpuntur, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod sicut est duplex perfectio, scilicet prima et secunda; ita etiam est duplex corruptio. Una per quam tollitur perfectio prima, per quam res esse primum habebat: et talis corruptio speciei mutationem facit; sed sic culpa naturam hominis non corrumpit. Alia corruptio est per quam tollitur perfectio secunda, per quam res in esse secundo completo perficitur: et hoc speciem non variat, sed tantum speciei complementum tollit; et hoc modo culpa naturam humanam corrumpit.

Ad tertium dicendum, quod subjectum ad contraria dupliciter potest se habere, ut dictum est, in corp. art.; vel ita quod utrumque aequaliter sit debitum sibi; et tunc non magis per unum

quam per alterum corrumpitur: vel ita quod unum sit debitum sibi, et alterum indebitum; et tunc per unum simpliciter perficitur, et per alterum simpliciter corrumpitur. Quamvis enim alterum contrariorum, per quod corrumpitur, non sit sibi contrarium quantum ad esse primum, quia utriusque contrariorum subijcitur; tamen sibi est contrarium quantum ad esse secundum, in quod subjecti natura ordinatur.

Ad quartum dicendum, quod nihil agit ad (1) suam corruptionem intendens illam; sed non est inconveniens ut per actionem alicujus sequatur corruptio ejus praeter intentionem agentis: et sic per accidens aliquid suae corruptionis causa est, sicut patet in infirmo, qui comedit nociva, ex quibus mortem incurrit; intendit enim delectationem in cibo; sed praeter delectationem sequitur mors: et similiter est in eo qui peccat; intendit enim delectari in opere peccati; sed corruptio animae praeter intentionem ejus sequitur.

Ad quintum dicendum, quod potentia non corrumpitur si reducat in actum illum ad quem est de se ordinata, et qui est debitus sibi: sed talis actus non est peccatum; et ideo ratio non procedit.

Ad sextum dicendum, quod peccatum corrumpit animam non quantum ad esse primum, sed quantum ad esse secundum. Sed esse secundum potest dupliciter considerari: vel secundum quod est in actu; et sic tollitur per peccatum primum et non per secundum; sed hoc est per accidens, quia secundum peccatum non invenit ipsum; vel secundum quod est in habitate; et sic, ut ex prius dictis patet, per quodlibet peccatum diminuitur (2), et tamen nunquam totaliter tollitur.

Expositio textus.

Voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. Videtur hoc non esse in quolibet peccato commune. Aliquod enim peccatum est quod est ad corrumperendum, et non ad aliquid acquirendum, ut patet in homicidio et invidia, et huiusmodi. — Sed dicendum, quod intentio sive voluntatis sive naturae nunquam per se terminatur ad non esse, vel ad corruptionem, sed semper ad aliquid bonum ipsi intendenti; quamvis praeter intentionem sequatur malum vel corruptio, sine qua bonum intentum esse non potest; ut patet in igne, qui intendit formam suam in materiam inducere, ad quam sequitur corruptio aeris; similiter etiam voluntas intendit aliquid bonum ipsi volenti, quod sine corruptione alterius non est, sicut vult quietem suam quam suspicatur esse non posse sine morte adversarii, vel aliquid huiusmodi.

Voluntas enim, ut superius dictum est, motus animi est. Hic sumitur voluntas pro actu voluntatis, et non pro potentia ipsa.

Non enim consisteret peccatum praevocationis si interdictio (3) non fuisset. Verum est vel legis scripta, vel naturaliter indita.

Non consistente autem peccato, non solum malitia, sed etiam virtus fortasse non esset. Videtur

(1) Al. deest ad

(2) Al. Haec verba ponantur initio expositionis textus hac serie. Et tamen nunquam totaliter tollitur voluntas etc.

(3) Al. Non consisteret peccatum, sed interdictio etc.

(1) Al. quando mutatur.

esse falsum: quia virtus a malitia non dependet, sicut nec bonum a malo. — Sed dicendum, quod in sacra Scriptura aliquid dicitur fieri et esse, quando innocetis; et similiter per oppositum, non esse, quando ignotum est: et quia virtus non manifestatur nisi per malitiam oppositam, ideo dicitur quod si non esset peccatum, non esset virtus; et ideo subjungit: *Subsistere vel eminare non possent*. Sciendum etiam, quod hic: *Quid est peccatum nisi praevaricatio legis divinae, et caelestium inobedientia praeceptorum?* debet poni illa notula quae in superiori distinctione in aliquibus libris (1) posita est, quae sic incipit: *Ioannes ait* (Epist. 1 cap. 5, 4): *Qui facit peccatum, iniquitatem facit.*

Quocirca diversitatis huiusmodi verborum occasione, de peccato plurimi diversa senserunt. Ex prima enim definitione occasionata est opinio quae dicit, tam in actu interiori quam exteriori peccatum consistere; ex secunda vero ejusdem occasionatur alia opinio quae dicit, peccatum esse tantum in actu voluntatis; ex tertia vero Ambrosii occasionatur alia opinio quae dicit, solum in privatione peccatum consistere et non in actu.

Quidam autem diligenter verba Augustini attendentes. . . . non indocte tradunt, voluntatem malam, et actus malos, inquantum sunt. . . . bona esse. Haec opinio in hoc differt ab illa quam prius posuit, quia haec loquitur de malo ejus ratio tantum in privatione consistit: alia vero quam supra posuit, loquebatur de peccato, quod complectitur simul privationem et actum.

Item probans nihil casu fieri in mundo, ait in eodem etc. Videtur hoc esse falsum: quia omne quod fit in minori parte, fit casu. Si igitur nihil fiat casu, nihil erit proveniens ut in minori parte. Sed si nihil sit huiusmodi, omnia ex necessitate contingunt:

(1) Isti libri quos citat Aquinas, non sunt obvi.

DISTINCTIO XXXVI.

Quod quaedam simul sunt peccata et poena peccati; quaedam peccata et causa peccati; alia vero, peccata et causa et poena peccati.

Sciendum est tamen, quaedam sic esse peccata ut sint etiam poenae peccatorum. Unde Augustinus super illum locum Psalm. 57: « Supererudit ignis, et non viderunt solem » ait: « Ignis superbiae et concupiscentiae et irae intelligitur. » Istas poenas patet videri; ideo eas maxime commemorat « Apostolus in Epistola ad Romanos (cap. 1), et enumerat » multa quae peccata sunt, et poenae peccati. « Item (ibid.): « Inter primum enim peccatum apostasiae et ultimam poenam ignis aeterni, media quae sunt, et peccata sunt, et poenae peccati. » Gregorius quoque super Ezech. (homo. 13) ait: « Contententi, qui non vult poenitere, ponit Deus offendit, ut scilicet gravius impingat: peccatum enim quod per poenitentiam citius non deletur, aut peccatum est et causa peccati; aut peccatum et poena peccati; aut peccatum simul, et causa et poena peccati. Unde Moyses (Genes. 15, 16): « Nondum sunt completa peccata Amorrhaeorum: et David inquit (Psalm. 68, 28): « Appone iniquitatem super iniquitatem eorum; et alius Propheta (Os. 4, 2): « Sanguis sanguinem tetigit, id est peccatum peccato additum est. Paulus quoque ait (Rom. 1, 26): « Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae; item (1 Thess. 2, 16): « ut implerent peccata sua semper. » Joanni quoque per Angelum dicitur (Apocal. 22, 2): « Qui in sordibus est » sordesat adhuc. » Ex his testimoniis colligitur, peccatum aliquid et peccatum esse et poenam peccati.

quia ea quae sunt frequenter, non deficiunt a necessariis nisi secundum quod possunt in minori parte deficiere, ut in 7 Metaph. habetur.

Sed dicendum, quod effectus proveniens ut in minori parte, potest considerari dupliciter: vel in ordine ad causam proximam, praeter ejus intentionem accidit: et sic casuale vel fortuitum est; vel in ordine ad causam primam, cujus praesentiam nihil praeterfert; et ita casum non fit.

Ad quod dicunt, his atque huiusmodi dictionibus. . . . vere aliqua poni. Ista solutio procedit secundum illam opinionem quae ponit in peccato omissionis actum esse; sed secundum aliam opinionem solvetur ista obiectio, quia privationi quam malum omissionis dicitur malum, substat res bona, scilicet potentia in actu non ens.

Potest etiam quaeri ab eisdem, cum peccatum sit, ut supra dictum est, privatio vel corruptio boni, et omnis actus malus sit peccatum, utrum sit privatio vel corruptio boni inquantum peccatum est, vel non. Haec obiectio sic procedit. In peccato duo sunt, scilicet actus substantia, et malitia. Quod ergo peccatum dicitur corruptio boni, aut habet hoc inquantum est malum, vel inquantum est actus, ex quo bonitatem habet. Si primo modo; cum omnis corruptio boni poena sit, peccatum in eo quod peccatum vel malum, erit poena, et a Deo; quod est inconveniens. Si autem ex parte actus habeat quod sit corruptio boni; cum actus omnis, inquantum est actus, sit bonum, tunc, inquantum est bonum (1), habebit quod corruptat bonum; quod videtur inconveniens. Ergo oportet ut illud quod est in peccato, praeter deformatum et corruptionem, unde ratio mali causatur, non sit res bona. Sed solvitur per acquivoocationem corruptionis, ut in littera patet.

(1) Al. non habebit.

Ex praedictis quaeritur, scilicet an inquantum peccatum est, sit poena peccati.

Et ideo merito quaeritur, utrum inquantum peccatum sit poena peccati: quod non videtur; cum omnis poena peccati sit poena peccati. Unde Augustinus in lib. 1 Retraet. (cap. 9): « Omnis poena peccati justa est, et supplicium nominatur. » Si ergo peccatum quod est peccatum et poena peccati, in quantum peccatum est, poena peccati est; cum omnis poena justa de justitia Dei venit, videtur, inquantum peccatum est, justum esse, et a Deo provenire. Ad quod illi respondent, peccatum sic dici poenam peccati, quia per peccatum in quod merito praecedentis peccati homo labitur, deserente Deo, corrumpitur bona natura. Sicut aeternus ignis dicitur poena malorum, quia ex cruciatu; nec tamen ipse cruciatu malorum ignis est, sed per ignem fit in homine; ita (1) per peccatum corrumpitur natura, et minuitur bonum naturae, et est ipsa minutio et corruptio boni passio et poena; et non est essentialiter illud peccatum per quod fit; sed ideo peccatum dicitur, ut praemissum est, quia peccatum, illico ut (2) peccatum bonum, fit in homine illa corruptio; quae (3) tamen fit Deo auctore. Illa enim poena sive passio, quae est boni corruptio, a Deo est; illius autem, ut sic dicam, materia et causa est peccatum, quod a Deo non est. Quod videtur Augustinus notare; et iuxta hunc sensum

(1) Item, praemisso puncto affirmatioms.
(2) Al. ubi.
(3) Nicolai quaedam.

intelligesse, cum ait in lib. de Praedestinatione sanctorum (cap. 40): « Praedestinatio Deus ex praescivit quae fuerat ipse facturis; sed praescivit Deus etiam quae non est ipse facturis, id est omnia mala. Quia etsi sunt quaedam quae ita peccata sunt, ut etiam poena sint peccati, secundum illud Apostoli (Roman. 1, 26): « Tradidit illos Deus in passiones ignominiae (1), non tamen peccatum Dei est, sed iudicium, scilicet poena. In Scriptura enim saepe nomine iudicii poena intelligitur. » Hic diligenter intendentibus insinuat videtur, quae peccata sunt et poenae peccati, non inquantum peccata sunt, Dei esse; sed inquantum poenae, Dei esse dicuntur. Nam cum dixisset Deum non esse factorem malae aliquid, id est peccata: quia posset et obicit, quaedam peccata esse etiam poenas peccati, et poena peccati omnis justa est et a Deo est, quasi determinando, secundum quod facta est, vel secundum quod non facit, addidit reliqua. Justa vero praedictum intelligentiam peccata sane dicitur poenae. Unde Apostolus appellat ea passiones ignominiae, quia ut ait auctoritas (2), haec quaedam peccata sunt quae delectant, sunt tamen passiones naturae non nominandae, quia per ea corrumpitur natura.

Quod cum omne peccatum possit dici poena, non tamen unum est poena peccati.

Et licet ex hoc sensu omne peccatum mortale possit dici poena, non tamen omne peccatum potest dici poena peccati. Poena enim peccati, ut praedictum est, est illud ejus causa est aliquid praecedens peccatum. Nam peccatum sic dicitur poena peccati respectu praecedentis, sicut dicitur causa peccati respectu sequentis. Quo fit ut ideo peccatum et causa sit et poena peccati, sed alterius peccati poena et alterius causa. Ut enim Gregorius in Moral. ait lib. 25 cap. 12, a peccatum quod poenitentia non diluitur, suo pondere mox ad aliud trahitur. Unde fit ut non solum peccatum sit, sed etiam causa peccati. Ex illo quippe cupido subsequens oritur. Peccatum vero quod ex peccato oritur, non solum peccatum, sed et poena peccati est: quia iusto iudicio Deus cor peccantis obnubilat, ut praecedentis peccati merito etiam in alia cadat: quem enim liberare nolit, deserendo percussit. Proinde, ut Augustinus ait (contra Iul. lib. 3, cap. 5 (3)), praecedentis est haec poena peccati, et tamen etiam ipsa peccatum est. Iudicio enim iustissimo Dei traditi sunt, ut ait Apostolus de quibusdam, sive deserendo sive alio modo explicabili vel inexplicabili in passiones ignominiae; ut erimna criminibus vindicarentur, et supplicia peccantium non tantum sint tormenta sed et vitiorum incrementa. Illa ergo peccata quae enumerat Apostolus, quia de superbia sunt, non solum peccata, sed supplicia sunt. Ecce autem ex his jam fit perspicuum quaedam peccata etiam poenas et causas peccati esse; et illud peccatum esse poenam quod causam praecedentem habet peccatum; atque illud peccatum esse causam peccati quod est meritum sequentis culpae.

Ex praedictis videtur significari, ipsa eadem quae peccata sunt esse et poenas peccati.

Sed cum ait, erimna criminibus vindicari, videtur insinuare, ea ipsa quae peccata sunt, essentialiter esse poenas peccati, id est punitiones peccati. Ad hoc autem, inquit illi, haec et similia dicta esse secundum rationem praedictam; et ideo intelligenda fore secundum praemissam expositionem. Intelligentia enim dictionum ex causis est assumenda dicendi.

Quod non ab aliis veritatis, si quis dicit ipsa peccata esse poenas peccati essentialiter.

In nullo tamen praedictum fieri veritati putatur si quis dicat, ipsa eadem quae peccata sunt, essentialiter (ut ita dicam) esse poenas, id est punitiones peccatorum praecedentium.

(1) Augustini textus, ut notat Nicolaus; in reprobam mentem, ut faciat ea quae non conveniunt.

(2) Nempe Glossa super illud quod ad Rom. 1, de praepotero usu contra naturam inculcatur. Nullius autem nomen profert, sed ad marginem insinuat quod in Decretis causa 52, quaest. 7, cap. Usus ex Augustino desumptum est (Ex edit. P. Nicolai).

(3) Non eo loco tantum . . . unde praedixit accurate colligitur, sed lib. 4 contra Adversarium legis, et Prophetarum cap. 24, ex quo expressae posterior sumitur, ut et ex illo refert Beda in epist. ad Rom. cap. 4, super illud: *Meredem quem oportuit, recipientes etc.* (Ex edit. P. Nicolai).

tium quae justae sunt et a Deo sunt; nec tamen inquantum peccata, a Deo sunt, nec inquantum peccata sunt, poenae peccati sunt; et tamen inquantum peccata sunt, privationes boni sunt. Sed, ut supra dictum est, causaliter et active dicuntur privationes.

Aperte ostendit peccata quaedam esse poenam peccati, et poenam ipsam iustam esse et a Deo (1).

Quod autem quaedam peccata poena sint, et ipsa poena justa sit, et a Deo sit, evidenter tradit Augustinus in lib. 1 Retraet. (cap. 9), ita dicens quaedam necessitate fieri ab homine quae mala sunt, ut eadem justa poena peccati sint: « Sunt », inquit, quaedam necessitate facta improbanda: peccati sunt; et tamen iuste fieri et non potest. Unde est illud: *Abraham stoli* (Rom. 7, 19): *Non quod vult facio bonum; sed quod mihi odium malum, hoc ago: et illud* (Galat. 3, 17): *Caro enim cupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem: haec enim invicem sibi adversantur, ut non ea quae vultis faciat. Sed haec omnia ex illa mortis damnatione sunt. Nam si non est ista poena hominis, sed naturae, nulla ista peccata sunt. Si enim non recedat ab eo modo quo naturaliter factus est homo; cum haec facit, ea utique facit quae debet. Si autem homo, quia ita est, non est de se bonus, nec habet in potestate ut sit, sive non videndo qualis esse debeat, sive videndo et non valendo esse qualem se esse debere videt; poenam istam esse, quis dubitet? Omnis autem poena si peccati poena est, justa est, et supplicium nominatur. Si autem iusta est poena, quantum homini esse nemo ambigit, iniusto aliquo dominante homini imposita est. Porro quia de omnipotentia Dei et iustitia dubitare non dementis est; justa est haec poena, et pro peccato aliquo impenditur. Non enim quisquam injure dominans aut super ripere hominem potuit velut ignoranti Deo, aut extorqueere invito, tamquam invalidiori, ut hominem iniusta poena cruciaret. Reinquiritur ergo ut haec poena justa de damnatione hominis veniat. » His atque aliis pluribus testimoniis docetur, quaedam esse peccata et poenas peccati essentialiter.*

De quibusdam quae sine dubio peccata sunt et poena, ut ira, et invidia.

Praeterea nullatenus ambigendum est, quaedam peccata absque ullo scrupulo poenae esse; ut invidia, quae est dolor alieni boni, et ira; quae etiam non inquantum poenae sunt, peccata sunt. Ita etiam de cupiditate et timore, et aliis huiusmodi sentiendum est. Unde Augustinus in lib. 85 Quaest. (quaest. 77) ait: « Omnis perturbatio passio. Omnis cupiditas perturbatio. Omnis igitur cupiditas passio. Omnis vero passio cum est in nobis, ipsa passio patimur. Omnis igitur cupiditas cum in nobis est, ipsa cupiditate patimur, et inquantum cupiditas est, patimur ea. Omnis autem passio, inquantum ipsa patimur, non est peccatum. Ita et de timore. Non enim nos quis est si patimur timorem, ideo non sit peccatum: quia multa sunt peccata quibus patimur, sed non inquantum patimur eis. »

Quod verbis Augustini praemissis quaedam sententia Hieronymi obviare videtur.

Illud autem diligenter est annotandum, quod supra positus verbis Augustini dicitur, quaedam necessitate facta esse improbanda, et mala, videtur obviare quod Hieronymus (Pelagius) ait in Explanatione fidei (ad Damasum), quod licet supra sit propositum, tamen, ut perfectius sciat, iterare non piget: « Exceramur, inquit, eorum blasphemiam qui dicunt impossibile aliquid homini a Deo esse praecedente, et mandata Dei non a singulis, sed ab omnibus in commune posse servari. » Et paulo post: « Et tamen illos errare dicimus qui cum Manicheae dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare. » Ecce Hieronymus dicit, errorem esse, si quis dicat hominem peccatum vitare non posse. Qui autem dicit, quaedam necessitate fieri, quaedam dicit non posse vitari. Cum ergo id Augustinus dicat, videtur ad errorem esse quod tradit, aut non esse verum quod Hieronymus ait.

Determinatio contrarietatem ubi dicitur de malo sanctorum.

Ad quod dici potest, quia Augustinus secundum statum huius miseriae, ad quam pertinent ignorantia et difficultas

(1) Al. esse a Deo.